

education

Department:
Education
North West Provincial Government
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

MOPHATO 12

SETSWANA PUO YA GAE (HL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

LWETSE 2024

MADUO: 80

NAKO: Diura di le 2½

Pampiri e, e na le ditsebe di le 30.

DITAELO LE TSHEDIMOSETSO

1. Buisa tsebe e ka kelotlhoko pele o ka simolola go araba dipotso.
2. O se ka wa leka go buisa pampiri yotlhe. Lebelela lenaneo la diteng mo tsebeng ya bone, mme o tshwae dipalo tsa dipotso tse di boditsweng mo dikwalong tse o di buisitseng monongwaga. Morago ga moo, buisa dipotso tse, mme o tlhophe dipotso tse o batlang go di araba.

3. Pampiri e, e na le DIKAROLO di le THARO:

KAROLO YA A:	Poko	(30)
KAROLO YA B:	Padi/Ditlhangwa tsa setso	(25)
KAROLO YA C:	Terama	(25)

4. Araba DIPOTSO di le TLHANO: Di le THARO mo KAROLONG YA A, e le NNGWE mo KAROLONG YA B le e le NNGWE mo KAROLONG YA C ka mokgwa o o latelang:

KAROLO YA A: POKO
MABOKO A A TLHAOTSWENG – Araba dipotso di le PEDI.
LEBOKO LE LE SA TLHAOLWANG – Araba potso e.

KAROLO YA B: PADI/DITLHANGWA TSA SETSO
Araba potso e le NNGWE.

KAROLO YA C: TERAMA
Araba potso e le NNGWE.

5. TLHOPHO YA DIKARABO MO KAROLONG YA B (PADI KGOTSA DITLHANGWA TSA SETSO) LE MO KAROLONG YA C (TERAMA):

Araba FELA dipotso tsa padi kgotsa ditlhangwa tsa setso le terama tse o di ithutileng.

Araba potso e le NNGWE ya TLHAMO le e le NNGWE ya DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE. Fa o araba potso ya tlhamo mo KAROLONG ya B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG ya C. Fa o arabile dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG ya B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG ya C.

Dirisa lenaneonetefatso go go thusa.

6. BOLEELE JWA DIKARABO

Karabo ya potso ya tlhamo ya poko e tshwanetse go nna mafoko a a ka nnang 250–300.

Dikarabo tsa dipotso tsa tlhamo tsa padi kgotsa ditlhangwa tsa setso le terama di tshwanetse go nna mafoko a a ka nnang 400–450.

Boleele jwa dikarabo tsa dipotso tse dikhutshwane bo laolwe ke maduo a a neetsweng. Dikarabo tsa batlhatlhojwa di totobale, mme di nne maleba.

7. Latela ditaelo kwa tshimologong ya KAROLO e NNGWE le e NNGWE.
8. Nomora dikarabo tsa gago ka nepagalo go ya ka thulaganyo ya dipalo tse di dirisitsweng mo pampiring ya dipotso.
9. Simolola KAROLO e NNGWE le e NNGWE mo tsebeng e NTŠHWA.
10. Tiriso ya nako e e tshikinngwang.

KAROLO YA A: Bonnye metsotso e le 40
KAROLO YA B: Bonnye metsotso e le 55
KAROLO YA C: Bonnye metsotso e le 55
11. Kwala ka mokwalo o o buisegang le ka mopeleto o o kannweng ke Lekgotla la Bosetšhaba la Puo ya Setswana.

LENANEO LA DITENG

Tsebe e, e naya batlhatlhojwa tshedimosetso tebang le tlhopho ya dipotso tse ba batlang go di araba kwa ntle ga go buisa pampiri yotlhe.

KAROLO YA A: POKO			
Poko e e tlaotsweng: Araba dipotso dingwe le dingwe di le PEDI.			
PALO YA POTSO	MOFUTA WA POTSO	MADUO	TSEBE
1. 'Lefifi la ntshwarele ngwana'	Potso ya tlhamo	10	6
2. 'Lentswe la moipolai'	Dipotso tse dikhutshwane	10	7
3. 'Lefatshe la dikhuduego'	Dipotso tse dikhutshwane	10	8
4. 'Leboko la motse wa Mogwase'	Dipotso tse dikhutshwane	10	9
LE			
Poko e e sa tlaolwang: Batlhatlhojwa botlhe ba TSHWANETSE go araba potso e.			
5. 'Botshelo'	Dipotso tse dikhutshwane	10	10
ELA TLHOKO: Araba POTSO e le NNGWE YA TLHAMO le POTSO e le NNGWE YA TSE DIKHUTSHWANE. Fa o araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C. Mo KAROLONG YA B le mo KAROLONG YA C araba potso e le NNGWE fela.			
KAROLO YA B: PADI/DITLHANGWA TSA SETSO			
PADI: Araba potso e le NNGWE fela go tswa mo pading e o e tlaoletsweng.			
6. <i>Leba Seipone</i>	Potso ya tlhamo	25	11
7. <i>Leba Seipone</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	11
8. <i>Omphile Umphi Modise</i>	Potso ya tlhamo	25	14
9. <i>Omphile Umphi Modise</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	14
10. <i>Masego</i>	Potso ya tlhamo	25	16
11. <i>Masego</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	16
12. <i>Ntlhomole Mmutlwa</i>	Potso ya tlhamo	25	18
13. <i>Ntlhomole Mmutlwa</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	18
KGOTSA			
DITLHANGWA TSA SETSO: Araba potso e le NNGWE fela go tswa mo ditlhaweng tsa setso tse o di tlaoletsweng.			
14. 'Mmutla le Tihole'	Potso ya tlhamo	25	20
15. 'Tiholego ya morafe wa Batlhaping'	Dipotso tse dikhutshwane	25	20
KAROLO YA C: TERAMA			
Araba potso e le NNGWE.			
16. <i>Matsapa di a tsaya kae?</i>	Potso ya tlhamo	25	23
17. <i>Matsapa di a tsaya kae?</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	23
18. <i>Ga se Lorato</i>	Potso ya tlhamo	25	26
19. <i>Ga se Lorato</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	26

ELA TLHOKO: Mo DIKAROLONG tsa B le C, araba potso ya TLHAMO e le NNGWE le potso e le NNGWE ya DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE. Ga o a tshwanela go araba dipotso tse PEDI tsa tlhamo kgotsa dipotso tse PEDI tse dikhutshwane.

LENANEONETEFATSO

Lebelela lenaneonetefatso go rurifatsa fa o arabile palo ya dipotso e e tlhokegang.

KAROLO	PALO YA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE DI ARABIWANG	TSHWAYA (✓)
A: Poko (Poko e e tlhaotsweng)	1–4	2	
A: Poko (Poko e e sa tlhaolwang)	5	1	
B: Padi/Ditlhangwa tsa Setso (Tlhamo kgotsa dipotso tse dikhutshwane)	6–15	1	
C: Terama (Tlhamo kgotsa dipotso tse dikhutshwane)	16–19	1	

ELA TLHOKO: Mo DIKAROLONG tsa B le C, netefatsa gore o arabile potso e le NNGWE ya tlhamo le e le NNGWE ya dipotso tse dikhutshwane.

KAROLO YA A: POKO**MELODI YA POKO – RM Ramagoshi**

Dipotso di tlaa bodiwa go tswa mo mabokong mangwe a le MANE a a tlhaotsweng le go tswa go le le LENGWE le le sa tlhaolwang. Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba dipotso DINGWE le DINGWE di le PEDI go tswa mo mabokong a a tlhaotsweng le le sa tlhaolwang. Dipotso tsa maboko a a tlhaotsweng di tlaa tlhagelela pele, mme go latele tsa leboko le le sa tlhaolwang.

ELA TLHOKO: Araba potso ya leboko le le sa tlhaolwang.

POKO E E TLHAOTSWENG

Araba dipotso di le PEDI go tswa mo go di le nne tse di boditsweng.

POTSO 1: POTSO YA TLHAMO

Buisa leboko le le latelang, mme morago o kwale tlhamo e mo go yona o tlhagisang maikutlo a mmoki o ikaegile ka diteng tsa leboko. Boleele jwa tlhamo bo se fete mafoko a a ka nnang 250—300.

LEFIFI LA NTSHWARELE NGWANA – Freddie Samuelson Khunou

- 1 Banna ba kile ba duba thankga,
- 2 Ba bapola phage ka mangana,
- 3 Bakhudung ba ja mokaikai,
- 4 Ba etsa dipholwana.

- 5 Bangwe ba re letsholo le tsholetswe,
- 6 Le tsholetswe tilodi ya phage,
- 7 Bana se iteyeng bagolo molomo,
- 8 Ba tseeng tsia ke a le kopa.

- 9 Selo seo ke phiri maphamolabana,
- 10 Kwa dithabeng tsa ga seemo,
- 11 Nageng ya Babinakhudu,
- 12 Tulo ya sekgwa le diphologolo.
- 13 Bosigo go ntshofala tsho!!

- 14 Motshwarathipa ka fa bogaleng,
- 15 Phiri e ne ya lelala ka lesea,
- 16 A e kgobola ka letswatswana.

- 17 Ijo! Nna ke wa ga mang?
- 18 Lefifi le njetse wa maitibolo,
- 19 Ka le mo naya ka
- 20 Ke ne ke ijetse dintshe.

- 21 Bathong tshabang monna yoo,
- 22 O kgonwa ke ngwedi,
- 23 Ngwedi lesedi la bana le bagolo,
- 24 Lesedi la diphologolo le dijalo.

POTSO 2: DIPOTSO TSE DIKHUTSWANE

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

LENTSWE LA MOIPOLAI – Freddie Samuelson Khunou

- 1 Atamelang Bakgatla ke lo laeleng.
- 2 Lo tle lo se ka lwa sala lo makala,
- 3 Lo tle lo se bofeng ba ba madi a botlhofo,
- 4 Ke mo tseleng ke a tsamaya,
- 5 Ke makgabe a dipapetla ke sila ke tthatlegile.

- 6 E rile ke sa le mmotlana,
- 7 Ka be ke ipela ka tsa botshelo,
- 8 Ka ge rre le mme ba ne ba njesa,
- 9 Monongwaga ke lo raya ke re,
- 10 Nna ka tsa lefatshe le ke lapile.

- 11 Ke noga e a lama,
- 12 Batho meriting ba nwa megodungwana ka nna,
- 13 Le bomathhogole ba setse ba e hupa ka nna,
- 14 Ke gotlhiwa tlhogong ka sebabetsane ke a babiwa
- 15 Ke a lo sia lo tla mphithela.

- 16 Rayang Ramokonopi a mpateng,
- 17 A mpateng fa pele ga sentlhaga sa me,
- 18 Bakgatla ntlhokomeleleng dinku tsa me,
- 19 Ke tshwanetse go thulana le lona,
- 20 Ke tsa ga Ramapopotane setlogolo sa Mokwena.

- 21 Lefatsheng gompieno ga go na kagiso,
- 22 Go rena tsone ditshela le dikgotlhang,
- 23 Rona banyadiwa re a gatelelwa,
- 24 Baitse ba dilo feelang lefatshe le phepafale,
- 25 Bagologolo ba re ga le feelwe le nna fela jalo.

- 26 Lefatshe wee, a ka se tihole o ntshwere,
- 27 Ga o tihole o ikgatlha ka nna,
- 28 Le ka leitlho a ka se tihole a mpona,
- 29 O ntelekile nageng tsa gago,
- 30 Wa etsa motsomi a leleka sebatana.

- 31 Fa re ka bo re se dimaumau,
- 32 Re lemoga puo jaaka barebolai,
- 33 Re ka bo re leba kwa mapodising,
- 34 Mapodising a rona kwa Mogwase,
- 35 Re ba itsise gore naga e, re phageletswe.

- 2.1 Morero wa leboko le ke ofe? (2)
- 2.2 Naya ponagalo ya poko e e mo meleng 33 le 34 le mosola wa yona. (2)
- 2.3 Naya sekapuo se se dirisitsweng mo moleng 11 le mosola wa sona. (2)
- 2.4 Tlhalosa mela 26, 27, 28 jaaka e dirisitswe mo lebokong. (2)
- 2.5 Leboko le, le nnile le thotloetso efe mo go wena? (2)
- [10]**

POTSO 3: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

LEFATSHE LA DIKHUDEGO – Moses Tebogo Molefe Seate

- 1 Bonang! Molelo o a gaila botlhabatsatsi!
- 2 Motho ke yole o kgobotletswa ka maje!
- 3 Dikago tsa mmuso ke tsele di phuthame!
- 4 Badiredipuso ke bale ba phatlhaletse!
- 5 Go rena loso le phurano ya meno,
- 6 Lefatshe je lentle le fetogile sekaka;
- 7 Le fetogile 'fatshe ja dikhuduego.

- 8 Lefatshe la dikhuduego; 'fatshe ja babolai,
- 9 Lefatshe la basenyi, fatshe ja magodu;
- 10 Lefatshe le tlhokang kagiso le boiketlo,
- 11 Le baagi ba teng e leng dirukhuthi,
- 12 Le baagi ba teng e leng balotsana;
- 13 Le thopela batho ditsabone,
- 14 Le tletse ka tiriso-dikgoka.

- 15 Pelo ya me ga e mono bothubaking;
- 16 Pelo ya me ga e mono borukhutling,
- 17 Lefatshe lena le ntshwabisitse,
- 18 Le fuduakantse mowa wa me;
- 19 Le ripitlile isago ya setšhaba,
- 20 Ga go bophelo bakeng sa lona;
- 21 Le sianisa batho letšheetšhee.

- 22 A setlhogo se dirwang ke lena lefatshe!
- 23 Le isitse baitsheki ga maotwana hunyela;
- 24 Le tsholotse madi a batlhoka-molato;
- 25 Ammaaruri, ammaaruri ammaaruri!
- 26 Lena lefatshe le lebanwe ke katlholo,
- 27 Le tla bona tshekiso e e bogalaka.

- 3.1 Morero wa leboko le ke ofe? (2)
- 3.2 Naya ponagalo ya poko e e mo moleng 9 le mosola wa yona. (2)
- 3.3 Naya sekapuo se se dirisitsweng mo moleng 23 le mosola wa sona. (2)
- 3.4 Tlhalosa mela 18 le 19 jaaka e dirisitswe mo lebokong. (2)
- 3.5 Leboko le, le nnile le thotloetso efe mo go wena? (2)

[10]

POTSO 4: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

LEBOKO LA MOTSE WA MOGWASE – Freddie Samuelson Khunou

- 1 Bagolo ba re ga se motse ke lekeišene
- 2 Bontle ga re bue, re didimala fela,
- 3 Re bonya fela ka leitlho,
- 4 Re be re sale re itshwara melomo
- 5 Re sale re keleka re iketsa bokelekane.

- 6 Ga ke rate go balabala thata,
- 7 Ke rata fela go latlhela tlhware legonyana,
- 8 Ka terotswana e ya Mogwase e,
- 9 Ka ke sena bopaki jo bo tlang diatla,
- 10 Ke tshwere fela mo go gatlang pitsa.

- 11 O itshwaphile gaufi le dithaba tsa Bakgatla,
- 12 Bakgatla ba ga kgosi Pilane,
- 13 Fa o batla go akola bontle ba ona,
- 14 O o jele nala mo phakeleng,
- 15 Fa o gasakwa ke marang a letsatsi.

- 16 Bangwe ba re ga se motse ke teropo,
- 17 Nnake o setse a gana go sala
- 18 Tse dikhunou morago,
- 19 O mpolelela gore ene o ya Mogwase,
- 20 O lapile ka go tlatlala le dikgwa.

- 21 Tshetsana le tshimane ya Moruleng,
- 22 E nna fela kwa teng,
- 23 O tla fitlhela fa ba fologa kgomo e ntsho,
- 24 Ba e gata ba gatoga bana ba Bakgatla,
- 25 Batsadi ba ba latlhela bofofu fela maitsiboa.

- 26 Bathong! Naga ena e a makatsa.
- 27 Tota o ka se tihaloganye sentle,
- 28 Nako e ngwe o ka dumela
- 29 Ba ba reng ga se motse ke teropo,
- 30 Ke naga ya matlo a magolo.

- 31 Ke naga ya batho le dikolo,
- 32 Naga ya medumo le medungwana,
- 33 Naga ya diintaseteri le molao,
- 34 Naga e e senang selabe,
- 35 Naga e e phepa le dikago tsa yone.

- 36 Heelang! Fa nka be ke itse go kwala,
- 37 Nka be ke kwala Setlankana,
- 38 Ke se romela kwa mošate Mmabatho,
- 39 Mme ke konope rre Motsatsi ka dipotso,
- 40 Ke mmotse ka botlalo ka ga naga e.

- 4.1 Morero wa leboko le ke ofe? (2)
- 4.2 Naya ponagalo ya poko e e mo moleng 20 le mosola wa yone. (2)
- 4.3 Nopola mola o o supang fa mmoki a ne a batla go bua sengwenyana kana go le gonnye. (2)
- 4.4 Tlhalosa mela 23 le 24 jaaka e dirisitswe mo lebokong. (2)
- 4.5 Leboko le, le nnile le thotloetse efe mo go wena? (2)
- [10]**

LE

POKO E E SA TLHAOLWANG

POTSO 5: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

BOTSHELO – Motlase C.D Mogotsi

- 1 Botshelo, nna tota ga ke bo rate
- 2 Gonne bo itira mokgweleo mo go nna.
- 3 Go kgonega, ke ne ke tla bo kopa go ntshikologa.
- 4 Ke tla reng ka ke bona bo nkutloutla,
- 5 Bo ntshidika ka ditlhobaelo le maswabi!
- 6 Mma ke roke molomo, ke tlhokafale,
- 7 Ke tlogele go tseela batho kang.
- 8 Ke ngwana wa 'mmalebogo-pelong'!
- 9 Ke kgokgotheletswe mo tseleng ya bone,
- 10 Mme morago ka gadima morago ka maswabi

- 11 Ke eletsa go tseela mongwe kang,
- 12 Ke mmolelele ka dikgobalo bo dintlopetse.
- 13 Ke ke ke mo nathele motlhala wa basimane batlhaela-tlhalefo
- 14 Batsofe le bone ba galefa ba bo gopola,
- 15 Ba bo ba tsaane ka dithamo bo ba losa.
- 16 Gaumakwe, itlhatswe ka maši le lobebe,
- 17 Mme dilo o simolole go di dira ka go rerisa,
- 18 Maabane fa, e seng leng, maabane,
- 19 O kukile mogolole lo ya thabeng ya gago,
- 20 Mme ga lo ise lo boe...

- 5.1 Leboko le le bua ka ga eng? (2)
- 5.2 Bolela ponagalo ya poko e e mo moleng 15 le gore o e lemogile jang? (2)
- 5.3 Lefoko ntshikologa mo moleng 3 le kaya eng? (2)

- 5.4 Nopola mola mo temeng 1 o o supang fa botshelo bo ketefalela mmoki. (2)
- 5.5 O ithutile eng go tswa mo lebokong le? (2)
[10]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: PADI/DITLHANGWA TSA SETSO

Ditshwaelo ka kakaretso:

- Go boditswe potso ya TLHAMO le DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE go tswa mo pading kgotsa ditlhangweng tsa setso tse di tlaotsweng monongwaga.
- Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba potso e le NNGWE go tswa mo pading kgotsa ditlhangweng tsa setso tse ba di ithutileng.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba dipotso tse dikhutshwane moKAROLONG ya B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA C.

PADI

Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

POTSO 6: POTSO YA TLHAMO

LEBA SEIPONE – Kabelo Kgatea

Mo botshelong o tshwanetse go kgaratlhela gore tshwetso e o e tsereng e nna e e go tlisetsang boitumelo kwa bokhutlong. Kwala tlhamo e mo go yona o bontshang ka moo moanelwa Motswagauteng mo pading ya *Leba Seipone* a kgarathileng ka teng go fitlhelela boitumelo kwa bokhutlong. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400—450.

[25]

POTSO 7: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE**LEBA SEIPONE – Kabelo Kgatea**

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO A

Motswagauteng a nyenya le go atlarela seipone. A iteba sebaka se setelele ntle le go bonya. A retolola seipone, a se lebisa kwa go Kabo. 'Le fa nka swela mo bolaong jo, o se ka wa felelwa ke tshepo. O ntlhokomelele mosimane yo o mmonang mo seiponeng yo.'	5
O ne a buisiwa ke fa nkokoagwe ljelele a swetse kwa bookelong jwa Gelukspan, gonne a ne a isitswe ka dikgoka morago ga go ba tshwarisa bothata. Monnamogolo Puso o tlhokafaletse kwa bookelong, a isitswe ka dikgoka; ljelele le ena fela jalo. Batsofe ba babedi ba, ba ne ba dumela fa malao a bookelo a poka, gonne batho ba swela mo go ona ka bontsi. Moeka o ne a fela pelo gore o fola leng gore a tswe mo bookelong, pele a bolawa ke dipoko. Kabo a senya ka go mmolelela fa bašwa ba Huhudi le barekisi ba mo ikanela. A lela jaaka serathane. Matlho otlhe mo bookelong a ganelela kwa go bona. E rile fa a retologa, a re, kgatlha thu! Le monna wa lepodisi yo o neng a kgweetsa koloi e e mo tlisitseng mo bookelong, a na le lepodisi le a le boneng kwa polaseng ya ga Mokwepa. Pelo ya iteela ka bonako, letswalo la re garo! A goga laakane a ipipa sefatlhego. Banna ba mapodisi ba dumedisa. Ba ntsha diapole le dipanana. Ba di baya fa tlhogong ya bolao. 'Mo tsose re bue le ena. Mosimane yo o tshwanetse go tsholola kgetsi kgatlhanong le nnake. Kana mosimane yole ke legodu, ga a utswela batho ba bantsho. O senyetsa batho ba basweu.'	10
Motswagauteng a eletsa go ka mo araba, a boa a itidimalela. Gona mo pelong o ne a re, 'Bogodu ke bogodu, go sa kgathalesege gore o utswela morafe ofe kgotsa ofe.'	15
Monna wa lepodisi a leka go mo tsosa. A ingaralega fela jaaka gopane fa basimane ba e kgobotletsa ka matlapa. 'O lebega a sa ntse a le mo maibing, a re tsamae, re tlaa boa re tla gape.	20
	25
	30

- 7.1 Kwa gaabo Kabo ke kwa kae? (1)
- 7.2 Motswagauteng o senola maikutlo afe a a boteng go ya ka diteng tsa temana? (2)
- 7.3 A o dumelana le ntlha ya gore malao a kokelo a a poka? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)
- 7.4 Naya dintlha di le PEDI tsa tshobotsi ya ga *Janie*. (2)

- 7.5 Tlhalosa ditsela di le PEDI tse MmaSepanapodi a thusitseng Motswagauteng ka tsona fa a ne a kobiwa kwa sekolong sa *Vryburg*. (2)
- 7.6 Naya dintlha di le PEDI tebang le semelo sa ga Mokwepa. Tshegetsa ntlha nngwe le nngwe ka lebaka. (4)
- 7.7 Mosala o na le seabe sefe mo botshelong jwa ga Motswagauteng? (2)
- 7.8 A Janie e nnile lesika la nnete mo go Motswagauteng? Tshegetsa Karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 7.9 Fa o bona, a go ne go le maleba gore Lekgotla la Sekolo sa Foreiborogo le bone Motswagauteng molato? Tshegetsa Karabo ya gago ke lebaka. (2)
- 7.10 Go ya ka wena, a katlholo e kgotlatshekelo e e neileng tebang le lekoko la ga Mokwepa e maleba? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 7.11 A Mokwepa a ka tsewa e le moipolai yo o sa lelelweng? Tshegetsa Karabo ya goga ka lebaka. (2)
- 7.12 O ithutile eng ka moanelwa Janie? (2)
- [25]**

POTSO 8: POTSO YA TLHAMO**OMPFILE UMPHI MODISE – DPS Monyaise**

Mo botshelong o tshwanetse go kgaratlhela gore tshwetso e o e tsereng e nna e e go tlisetsang boitumelo kwa bokhutlong. Kwala tlhamo e mo go yona o bontshang ka moo moanelwa Motlalepule mo pading ya *Omphile Umphi Modise* a kgaratlhileng ka teng go fitlhelela boitumelo kwa bokhutlong. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400—450.

[25]**POTSO 9: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****OMPFILE UMPHI MODISE – DPS Monyaise**

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso

NOPOLO B

Modise a tsena a le matsarapa, a tlhalelwa ke marokgwe, dibaki di fitlha mo dikgonong, a tsena e kete o latlhegile, a gadimaka a ise a bone senno se o ka itatlhelang mo go sone. E ne e le nyaga tse pedi rraagwe a sa mmone, a godile, a le dikgoka, a sa tlhole a le dintha jaaka pele ... Le gale ...

Mme rraagwe a tlhajwa ke ditlhong fa a mmona, gonne o ne a sa rate go utlwa batho ba re o tswana nae ka boleele. Fa go na le sengwe se re se tlhabelwang ke ditlhong mo go rona, re tlhola batho ba ba re kgerisang ka sona; kgotsa batho ba ba tshwanang le rona ka sona, Rra-Modise o ne a sa rate boleele jwa gagwe, mme fa a bona Modise, a gopola boleele jwa gagwe. Modise le ena o ne a itse gore rraagwe ga a mo tseye tsia, le fa a ne a sa itse gore ke eng a mo ila.
'Hee, yo ke ofe?'

5

10

Modise a dumedisa ka maitseo a ngwana wa Setswana a goletse mo molaong.

'Kwa gae.'

'O tswa kae?'

'Kwa gae? ... Ebu, kwa gae ... Mme' ntswe la gagwe le supa gore Matile ga se legae mo go ene. Keoletile a nanoga, a tsamaya, a betilwe ke pelo go utlwa Rra-Modise a bua a nyatsa. O na a sa itse gore Modise ke mang, a ise a ke a mmone gope.

15

'Ee, monna, mme mabele a kae kwa gae?'

'Ga a yo rra.' A batla go tswelala pele go re kwa masimong a mmametlho mabele a tshabatsie a setse a le dimpa. Ya re a bona rraagwe a sa mo tseye tsia a keleka ditshwantsho di le mo loboteng. Lobota lwa ofisi ya Baitiredi lo no lo gomilwe ditshwantsho tsa dinatla tsa merafe go akaretsa lefatshe lotlhe; mme go se o Modise o kileng a mmona.

20

Rra-Modise a se ka a itse gore jaanong o tlaa reng. Ya re a ntse a didimetse a gakologelwa gore ga a itse se morwae o ikaeletseng go se dira. 'Ga o ise o fetse?'

25

- 9.1 Modise o fa kae go ya ka temana e e fa godimo? (1)
- 9.2 O ne a ile go dira eng kwa lefelong le o le kaileng fa godimo? (2)
- 9.3 Naya ditiro di le PEDI tsa Lekgotla la Baitiredi. (2)
- 9.4 Faa dintlha di le PEDI tsa tshobotsi ya ga Thandi. (2)
- 9.5 Ke kgakololo efe e o ka bong o e file Thandi fa e ne e le tsala ya gago? (2)
- 9.6 Naya dintlha di le PEDI tebang le semelo sa ga Madolo. Tshegetsa ntlha nngwe le nngwe ka lebaka. (4)
- 9.7 Modise o nnile le seabe sefe mo botshelong jwa ga Matlakala? (2)
- 9.8 Kgolagano ya ga Monnamogolo Ofentse le Kgosi Badirele e tswelletsa jang poloto ya padi e? (2)
- 9.9 A go siame fore RraModise bo a tlhoile ngwana wa gagwe? Tshegetsa Karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 9.10 A fa RraModise e ne e le rraago, a o ne o tlaa mo itumelela? Tshegetsa karabo ya gago ke lebaka. (2)
- 9.11 Go ya ka maitemogelo a gago, ke eng se se itumedisang ka kgodiso e monnamogolo. Ofentse a e neileng Modise? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 9.12 O ithutile eng ka moanelwa Matlakala? (2)

[25]

POTSO 10: POTSO YA TLHAMO**MASEGO – G. Mokae**

Mo botshelong o tshwanetse go kgaratlhela gore tshwetso e o e tsereng e nna e e go tlisetsang boitumelo kwa bokhutlong. Kwala tlhamo e mo go yona o bontshang ka moo moanelwa Masego mo pading ya *Masego* a kgaratlhileng ka teng go fitlhelela boitumelo kwa bokhutlong. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400—450. [25]

POTSO 11: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE**MASEGO – G Mokae**

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO C

A tlhoma mogwaafatshe o o lebegang gona kwa Mmakau, gaufi le Ga-Rankuwa, mme a tlogela Sello le nkokoagwe teng go boela Gauteng.

Mo mafelong a beke nngwe le nngwe o ne a gololosegile go ya go ba lekola, fela jaaka a ne a kgona mo malatsing a gagwe a somaamararo a boikhutso mo ngwageng.

Bathapi ba gagwe, monna le mosadi bao ba neng ba setse ba tlogetse go dira ka ntlha ya bogolo, e ne e le Majuta a a nang le ntlo e ntle thata mo karolong ya batho ba ba ikgonang ya Gauteng, *Randburg*. 5

Ntlo e ya maratagolejwa e ne e le sesupo sa tiro e e neng e tsenya madi thata ya ga Rre Sol Lazar pele ya bobueledi. Masego o ne a itse gore, ka kakaretso, Basweu ga ba tshwane le Bantsho ka go rata go nna ba kopane, e le ditlhopa tse dikgolo kwa manyalong, masong, disetokofeleng, meletelong le gona go etelana kgafetsakgafetsa ka ba dumela gore 'matlo go ša mabapi'. 10

O ne a itse Basweu ba le bantsi ba dumela gore magora a a thata a aga boagisane jo bo tiileng.

Fela, le ka sona setso seo sa Basweu, Sol leCathy Lazar ba ne ba le bodutu thata. 15

Rre wa gone o ne a atametse monyo, ka mmele o monnye le lefatlha le legolo mo tlhogong e e putswa. A tlhola a rwele matlho a digalase mo tlhogong, peipe o ka se e tlhoke gareng ga dipounama tsa gagwe, a e hupile.

A le ka kwale ga dingwaga di le masomeamarataro.

Molekane wa gagwe ena go ne go utlwala gore e ne e le motshameki wa terama yo o ileng a tuma ka nako ya gagwe. A le matsarana, mme a phophoma maikatlapelo ao a neng a fetola dingwaga tsa gagwe tse di fetang masomeamatlhano go le gonnye fela maaka. 20

- 11.1 Mmaagwe Sello ke mang? (1)
- 11.2 Naya lebaka le le dirileng gore mmaagwe Sello a tlhome mogwaafatshe kwa Mmakau. (2)
- 11.3 A o dumelana le katlholeloloso ya ga rre Kgabo Motsepe? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 11.4 Naya dintlha di le PEDI tse di tlhotlheleditseng ba ga Lazar go boela kwa Moseja. (2)
- 11.5 Faa dintlha di le PEDI tsa tshobotsi ya ga *Sannah*. (2)
- 11.6 Fa Masego e ne e le tsala ya gago kwa sekolong, o ne o ka mo naya kgakololo efe? (2)
- 11.7 Naya dintlha di le PEDI tebang le semelo s ga Ntsime. Tshegeta ntlha nngwe le nngwe ka lebaka. (4)
- 11.8 Rre Kgabo Motsepe o na le seabe sefe mo botshelong jwa ga Tsawe? (2)
- 11.9 A go siame gore *Base Schalk* a tekete rre Kgabo Motsepe ka ntlha ya fa a ne a bula rre Tsawe matlho? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 11.10 Fa o ne o le Sello, a o ne o ka thusa rraago fa a ne a le mo gare ga mathata a dikhuduego? Tshegetsa Karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 11.11 Go ya ka wena, a Masego o tsere tshwetso e e maleba ya go se lemolole mpa? Tshegetsa karabo ya gora ka lebaka. (2)
- 11.12 O ithutile eng ka baanelwa rre Selamolela le rre Kgotle? (2)

[25]

POTSO 12: POTSO YA TLHAMO**NTLHOMOLE MMUTLWA - O.M Lobelo**

Mo botshelong o tshwanetse go kgaratlhela gore tshwetso e o e tsereng e nna e e go tlisetsang boitumelo kwa bokhutlong. Kwala tlhamo e mo go yona o bontshang ka moo moanelwa Matsetseleko mo pading ya *Ntlhomole Mmutlwa* a kgaratlhileng ka teng go fitlhelela boitumelo kwa bokhutlong. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400—450.

[25]**POTSO 13: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****NTLHOMOLE MMUTLWA – O.M. Lobelo**

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO D

Kgosi Kgololo le mogatse ba ne ba leba lenaneo la malatsi mme ba fitlhela e le gore letlha la moletlo wa boPalesa le thulana le letsatsi le legolo la kopano ya dikgosi kwa Tswaing. Kopano eo e ne e le mabapi le lenaane le lengwe la puso la go tsenya legora la dikampa tsa motse. Leo e ne e le leano le lešwa la go thibela diphologolo gore di se ke tsa senya masimo a morafe a puso e a dueletseng gore baagi ba kgone go iphedisa ka one. Ka jalo, go ne go se ka mokgwa o kgosi Kgololo a ka tilang kopano eo ka gone.

5

Kgosi le mmakgosi ba ne ba nna fa fatshe ba thulanya ditlhogo, ba akantshana gore ba ka dira jang. Ba ne kwa bofelong ba feleletsa ka gore, ba batle motho mongwe yo ba tla mo romelang kwa Tshwane go ya go ba emela gone. Bothata e ne ya nna gore, ke mang yo ba ka mo romelang koo. E ne ya re morago ga sebakanyana ba ntse ba ipotsa dipotso jalo, karabo ya runya gone fela foo, Baagileng. Masedi, mmaagwe Palesa o ne a bona fa Baagileng e le lekawana le le tlhaga e bile a itse go le gontsi ka dithuto tsa ditso le dingwao. Ka jalo a bona fa e le ene yo ba ka mo romelang kwa Tshwane go ya go ba emela kwa moletlong wa boPalesa.

10

15

Kgosi le mmakgosi ba ne ba dumelana fela ka bongwe jwa pelo, kgang eo ba e tswala. Tshetlho o ne a bidiwa mme a rongwa kwa dikagong tsa batlhatheledi kwa Kgosi-Kgololo FET College go itsise Baagileng fa kgosi e batla go mmona mo letsatsing le le lateleng. Lefoko la kgosi le agelwa mosako. Baagileng o ne a goroga kwa kgotla ka letsatsi le le lateleng mme kgosi o ne a mo lopa go ya go mo emela kwa moletlong wa boPalesa kwa Tshwane.

20

- 13.1 Masedi le Diraamang ba amana jang? (1)
- 13.2 Morago ga gore Palesa a wetse lokwalo la gagwe la materiki, o ne a ya go tswelletsa dithuto kwa setheong sefe se segolwane, a ile go ithutela eng? (2)
- 13.3 Diteng tsa lekwalo le Palesa a le kwaletseng batsadi ba gagwe di ne di reng? (2)

- 13.4 Ke goreng batsadi ba ga Palesa ba ne ba sa kgone go ya go mo ema nokeng kwa dikgaisanong tsa dingangisano kwa Yunibesithing ya Tshwane? (2)
- 13.5 Semelo sa ga Segonyamatlho se thusitse jang mo tswelatsong ya ditiragalo tsa padi e? (2)
- 13.6 Ke baithuti bafe ba ba boneng maemo a ntlha mo dikgaisanong tsa dingangisano kwa Tshwane? (2)
- 13.7 Lerato la ga Baagileng le Mmathapelo le fedisitswe ke eng? (2)
- 13.8 Baagileng ke senatla mo tirong ya gagwe.Tshegetsa tlhagiso e ka dintlha di le PEDI. (4)
- 13.9 Go sa tshepagale ga ga Baagileng go amile jang tiro ya gagwe kwa Thuto -Kgololo FET College? (2)
- 13.10 Ngaka Tilodi Aphane o thusitse jang mo go rarabololeng kgotlhang magareng ga Palesa le Mmathapelo? (2)
- 13.11 Go ya ka wena a go siame gore morutabana a amane le moithuti ka tsa marato.Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka? (2)
- 13.12 A go ne go le matshwenedi gore Mmathapelo a ye go botsa batlhatlheledi kwa kantorong ya bona ka Baagileng? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka? (2)
- [25]**

KGOTSA

DITLHANGWA TSA SETSO

Ditshwaelo ka kakaretso:

- Go boditswe potso ya TLHAMO le DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE go tswa mo ditlhangweng tsa setso tse di tlhaotsweng monongwaga.
- Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba potso e le NNGWE go tswa mo ditlhangweng tsa setso tse ba di ithutileng.
- Fa batlhatlhojwa ba ithophetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, ba tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C.
- Fa batlhatlhojwa ba ithophetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA B, ba tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA C.

POTSO 14: POTSO YA TLHAMO**DITLHANGWA TSA SETSO – G.S Leeuw le ba bangwe**

- 'Mmutla le Tihole' – CLS Thobega le G Litheko
- 'Kgosi Modisakgomo Molelekwa Mabe' – MOM Seboni le EP Lekhela

Sekaseka naane ya "Mmutla le Tihole" le leboko la ga "Kgosi Modisakgomo Molelekwa Mabe" mme o di dirise go tlhalosa bokao jwa seane se se reng "ga go tume di melala" Tlhagisa ka moo mokwadi a atlegileng ka teng go bontsha gore tumo/phenyo ga e tle ka nonofo ya mmele fela, mme e tla ka go dirisa botlhale. Boleele ba tlhamo e ne mafoko a a ka nnang 400—450. [25]

POTSO 15: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE**DITLHANGWA TSA SETSO – G.S Leeuw le ba bangwe**

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NAANE: 'TLHOLEGO YA MORAFE WA BATLHAPING' – CLS Thobega**NOPOLO E**

Ga twe e rile bogologolo ga bo go na le kgosi e bidiwa Mamae. Kgosi e, ya bo e eteletse morafe wa Batlhaping pele kwa Taung. Kgosi e e ne e na le bana ba bidiwa go twe ke Tau, Molefe, Phuduhudu le Phuduhutswana. Boswa ba nkwe ya bo e le jwa ga Phuduhudu mme ka ntlha ya botshwakga jwa tsewa ke Phuduhutswana. E rile Batlhaping ba kgaogana le Barolong ka e le bana ba monna a le mongwe, Phuduhutswana ya nna kgosi ya Batlhaping, mme ba ya go nna gaufi le Noka e Tshetlha. Ba phela ka go ja ditlhapi, mme ba bidiwa Batlhaping. 5

Ga twe e rile Batlhaping ba ntse ba le kwa Nokeng e Tshetlha, Tau a ba bitsa gore ba boele kwa go ena kwa gae kwa Taung. Ka pilediwa e lwelwa e bile maropeng go boelwa, Phuduhutswana le morafe wa gagwe ba ne ba boela kwa Taung. Phuduhutswana o ne a belaela mogoloe e leng Tau, a sa bone fa a tlele go nna le kagiso. Ka maano a sa site, 10

Phuduhutswana o ne a raya bana ba gagwe a re: 'Ke ikabile ditsebe.' O ne a ba raya a re ba boleelele batho gore Phuduhutswana ga a utlwe. Bana ba ne ba dira fela jalo, ba boleelele batho gore monnamogolo ga a utlwe, o utlwa fela fa go goiwa.

Ga twe ka letsatsi lengwe ya re go le kwa kgotla, ka ba ithaya ba re Phuduhutswana ga a utlwe, Barolong ba seba ka Batlhaping ba na nae. Barolong ba ne ba re: 'Morafe wa Batlhaping ke morafe wa dirukhutlhi tse di ganang go utlwa. Gompieno re tshwanetse go ba sokolola. Re tlaa ba direla sediko bosigo.' Phuduhutswana a bo a ba utlwile a sa utlwa ka tsa ga morakile. Ka gaabo boi go sa lelwe, a boleelele bana ba gagwe gore ba phuthe diphoko le dipodi tsa meroba ba ineye naga. Diphoko tsa tsosa modumo ka e ne e le bosigo, mme batho ba ga Tau ba utlwa mme ba tla ba re ba tlile go ba bolaya ba fitlhela naga e le tshetlha, e le a o ne o mpeile motho.

- 15.1 Go ya ka naane e, Batlhaping ke bakae ka tlhologo ya bona? (1)
- 15.2 Go tlile jang gore ba bidiwe Batlhaping? (2)
- 15.3 Ke goreng go twe boswa jwa Nkwe e ne e se jwa ga Phuduhutswana? (2)
- 15.4 Ke seane sefe se o ka se dirisang go tihalosa dikgogakgogano tse di nnileng teng magareng ga Barolong le Batlhaping jaaka bana ba monna? (2)
- 15.5 Maikutlo a gago ke afe tebang le go sa utlwane ga Batlhaping le Barolong e tswa e le batho ba le bangwe? (2)
- 15.6 Go lemoga ga ga Phuduhutswana gore ga go tle go nna le kagiso gare ga gagwe le Tau le go araba Tau ka gore 'ke ikabile ditsebe' go senola semelo sefe sa gagwe? (2)
- 15.7 Botshwakga jwa ga Phuduhudu bona le seabe sefe mo naaneng e (2)
- 15.8 O ithutile eng go tswa mo naaneng e? (2)

LE

Buisa leboko le le latelang, mme morago o arabe dipotso tse di fa tlase

**LEBOKO
NOPOLO F**

BATLHAPING BA KGOTLA YA OORRAMAIDI – PC Mooa

- 1 Re tota re le Batlhaping,
- 2 Batlhaping ba oorramaidi,
- 3 Re Batlhaping ba kgotla ya oorramaidi,
- 4 Re tlogola kgotleng ya oorramankurwane.
- 5 Re bana ba ga Maidi – a – kgatsele,
- 6 Ba go tlhapa ka lobese,
- 7 Ba iphorola ka tlhoa metsi a le teng.
- 8 Ga re Batlhaping ba ntete foo,
- 9 Re nkgisana tshika le ba kgotla ya oorramankurwane,
- 10 Re bana ba ga Mothibi le Maidi,
- 11 Beng ba noka e tshetlha.
- 12 Re batho ba go itimola mogote sekatlhapi,
- 13 Sekatlhapi e biloga metsing le re tserr!
- 14 Re Batlhaping ba ba mabela
- 15 Re itse o se re utlwele mebileng,
- 16 Ga re je tlhapi ga re majatlhapi,
- 17 Re ana tlhapi re Batlhaping
- 18 Sejatlhapi re se peteketsa jaaka majatlhapi.

- 15.9 Go tlhapa ka lobese metsi a ntse a le teng go re senolela eng ka Batlhaping? (2)
- 15.10 Leboko le, le senola semelo sefe sa Batlhaping? (2)
- 15.11 Nopola mela e MEBEDI e mmoki a senolang mmala wa sebokiwa ka yone. (2)
- 15.12 Go ya ka mela e o e nopotseng, tlhagisa mmala wa sebokiwa. (2)
- 15.13 Ke tlhotloetso efe e o ka e nayang bašwa morago ga go buisa leboko le? (2)
- [25]**

PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: 25

KAROLO YA C: TERAMA

Ditshwaelo ka kakaretso:

- Go boditswe potso ya TLHAMO le DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE go tswa mo terameng e o e tlhaoletsweng monongwaga.
- Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba potso e le NNGWE go tswa mo terameng eba e ithutileng.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA C.

POTSO 16: POTSO YA TLHAMO**SEKOROPOLAPA – SS Moku**

Botlhoko ga bo ke bo nnela ruri mo mothong e bile yo o simololang ka botlhoko o feleletsa ka boitumelo. Kwala tlhamo e mo go yona o tlagisang botlhoko bo modiragatsi Mafenya a kopaneng le bona mo teramakhutshweng ya *Sekoropolapa* le ka moo a mekamekaneng nabo ka teng. Boleele ba tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400—450.

[25]**POTSO 17: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****METLHOLO GA E FELE– SS Moku**

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO G

	(O bua le ene a mo tlhomile matlho) Ke e tla.	
	(O tsena mo ntlong. O tlhaga a tshotse terekesutu) Monna tsaya o apare.	
MOKHONTO	Rra o nthusiste. Ke itumetse thata.	5
RAMOOPAMPA	Ke santse ke tsena mo ntlong, ke go fitlhele foo. (O tsena mo ntlong) Mogatsaaka, ke sa ntse ke sianela fa White City.	
SARA:	Go siame.	
	O itlhokomele	10
RAMOOPAMPA	(O tswela kwa ntle)	
MOKHONTO:	Monna, tsena mo koloing mo, ke go ise gae (O tsena mo koloing, Ramopampa o e gata mafura) O se ka wa gata thata, ke nna ka fa mmileng o o latelang (Ba goroga kwa ga Mokhonto)	15
RAMOOPAMPA:	O nna fa?	
MOKHONTO:	Ee rra, a re tsene! (Ba a tsena)	
MOREMI:	Koko! (O bua ka pelo)	20

- 17.1 Mpho le Mkhonto ba amana jang? (1)
- 17.2 Ntlo ya bona e ne e le kwa lefelong lefe? (1)
- 17.3 Ramoopampa o ne a neela Mokhonto diaparo morago ga gore a mo bone a sa apara. Se se supa semelo sefe sa ga Ramoopampa? (4)
- 17.4 Tlhagisa dintlha di le PEDI tse di neng di tena Sara ka ntlo e e mo sekhutlong? (2)
- 17.5 A go siame gore batho ba gatakake ditshwanelo tsa batho jaaka ba ne ba dira ka Sara le Ramoopampa? (2)
- 17.6 Fa o ne o le Ramoopampa, o bona Mokhonto a tsamaya le mosadi wa monna yo mongwe o fetsa go mo thusa le go mo kgalema o ne o tla dira eng? (2)

LE

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO H

RAESEBO	<i>(O bua a lebeletse mme Mmatšhatši)</i> Mme Mmatšhatši o motsadi wa me. O mme ka gore o mmatsalaake, Ke a go tlotla. Ga ke eletse go go utlwisa botlhoko. Fela, ke rata ke go gakola gore mosadi ke wa me. Ke ntshitse bogadi ka pelo yotlhe ya me. Ke tswa kwa Mmagiseterata le Kgabele. Ke na le setifikeiti sa lenyalo mo ntlong mo. Seo se kaya gore mosadi ke wa me. Fa o ntse o gatelela gore o batla setopo sa ga mogatsaake ke tla go tshwarisa. O tla iphitlhela o le fa morago ga ditshipi tsa kgolegelo fa o tshwanetse go boloka morwadio.	5 10 15
MONYANA	Heela mosimane ke wena, motho yo o buang le ene yo, ke mme. O tshwanetse go tlhopha mafoko a gago.	
RAESEBO	Kana le itshwenya fela Nna ke bua ka dipampiri. Ke tshotse setifikeiti.	20
NKELE: RAESEBO	Ngwana o tshwanetse go tswela fa. Nnyaa mma, ga go jalo. Mogatsaake o ya go tswela kwa matikiring a gagwe. Nna le ene, re ntse re nna kwa setsheng sa rona. Re na le dikgwedi di le kana re nna kwa teng. <i>(O emisa menwana e le metlhamo)</i>	25 30

- 17.7 Goreng Monyana le mmaagwe ba ne ba re setopo sa ga Kgabele ke sa bona? (2)
- 17.8 Raesebo o kaya eng fa a re: O mme ka gore o mmatsalaake? (2)
- 17.9 Tlhagisa dintlha di le THARO go ya ka nopo, tse di totobatsang gore Raesebo o ne a nyalane le Kgabele semmuso. (3)
- 17.10 Seabe sa ga Motšhankane ke sefe mo tswelatsong ya ditiragalo tsa teramakhutswe e? (2)
- 17.11 Kgotlhang mo teramakhutswe e, e ne ya rarabololwa jang? (2)
- 17.12 O ithutile eng ka ga modiragatsi Monyana? (2)

[25]

POTSO 18: POTSO YA TLHAMO**GA SE LORATO – M.J. Magasa**

Botlhoko ga bo ke bo nnela ruri mo mothong e bile yo o simololang ka botlhoko o feleletsa ka boitumelo. Kwala tlhamo e mo go yona o tlhagisang botlhoko bo modiragatsi Gadifele a kopaneng le bona mo terameng ya *Ga se lorato* le ka moo a mekamekaneng nabo ka teng. Boleele ba tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400—450.

[25]**POTSO 19: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****GA SE LORATO – M.J. Magasa**

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO I

SENTEBALENG:	(<i>O tlolela fale o bua ka lonyatso</i>) O roba mang? O itiile. Sa gago fela ke go roba boLesego, Ba duele dikgodiso tsa gago E bile o tle o re tswele ka ntlo Ke ise ke go fise ka peterolo	5
MOTSAMAI:	(<i>O a ba tlhapaola</i>) Lo sentswa ke mmaalona wa letlakala! A lo godisa ka madi a malapa a batho. Mo go nna lo wetse, Lelapa le le tla tswalwa ka mfiko.	10
SUZAN:	(<i>O mo latlhela dikatana tsa gagwe</i>) Selo towe sa motlhokatlhaloganyo! O tlogetse lelapa la gago. Ke ne ke rile ke go dira motho Jaanong o belwa ke mafura. Bana ba gago kwa ba ja dintlhwa O kare ga ba na rraabo. Tsaya dikatana tsa gago o ntswele ka ntlo! Fa nka tlhole ke go bona fa, O tla tswa ka mokwatla Balekane ba gago ba agetse bana matlo Wena o intshitse noga E e eteng e tlhotlhoma le mesima. O tlhotlhoma le matlo a batho	15 20 25

19.1 Morena Meteor o amana jang le Suzan? (1)

19.2 Neela leina la bookelo jo Motsamai a neng a thanya a le kwa ga bone morago ga go utlwa gore lebenkele ke la ga Sentebaleng? (1)

- 19.3 Agatlhama gore Angelina e tlolela Motsamai ke fela tse, itse gore Motsamai sefoga ga fela tse? Neale dithatsha Mediamai mo ntlong a sa laela? (4)
- 19.4 Fhagisa ditlhakiso, mo tsewa mo tsewa tse go go ya lae Sa zare di soga gore Motsamai o ne a sa kgathalele bana ba gagwe? (2)

LE

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO J

ANGELINE:	(Go Labotlhano, Motsamai le Angy ba kwa Mawela Tavern kwa Hartebeespoortdam) (Ka ditshegwana) O a itse golo fa go monate ... ratu, Go raya gore lo itse mafelo a mantle.	5
MOTSAMAI:	Rona re batsamai ba nnete, Fela re dirwa ke feme ya <i>U.T.C.</i> E a ne e re romela kgakala. Fa re lala kwa kgakala, E re batlela maroko a manaana, E be e duelele le dijo. Sengwe le sengwe se o se batlang, O ka nne wa se mpolelela.	10
ANGELINE:	(Ka ditlhongnyana a ipateletsa) Kana rona kwa Namamaoto Re ikitsetse morogo le madila fela. Nama re ijela ya kgogo fela Ya kgomo re e bona kwa mererong, Kgotsa fa kgomo e tshwerwe ke seretse. Jaanong dijo tse mebala tse, Le gone tse di rekwang ka buka tse, Ga re itse gore ke dilo mang. Bona gore tsele di jewa jang! Ba ja ka dithobanyane	15 20

MOTSAMAI:	(O keketega ka ditshego) O tota o le motho wa kwa metseng. Go nna mo gae mo ga lona Go dira gore lo robale ka ditlhako. Ke gore o fudugetse kwa <i>unit 5</i> , Mogwase Gore o tle o itse dilo tse? Batho ba ke ba kwa <i>China</i> Selo se e keteng lefulo mo galaseng sele, Se bidiwa 'milk-shake'	25
ANGELINE:	Lo tota lo le Basweu tota! Le bommelekesheiki le a ba itse.	30
MOTSAMAI:	(O boilwe ke ditshego) Ke go dira le Basweu. Le gone rona re tsamaya le dinako.	35

- 19.7 Goreng Motsamai a re bona ke batsamai ba nnete? (2)
- 19.8 Angeline o kaya eng fa a re "lo tota lo lo basweu tota" le bomelekesheiki le a ba itse? (2)
- 19.9 Tlhagisa dintlha di le THARO go ya ka nopolo, tse di totobatsang gore Angeline o ne a sa itse sepe ka dijo tse di monate le mafelo a a tlabologileng a a rekisang dijo. (3)
- 19.10 Seabe sa ga Meteor ke sefe mo tswelatsong ya ditiragalo tsa terama e? (2)
- 19.11 Kgotlhang ya terama e, e ne ya rarabololwa jang? (2)
- 19.12 O ithutile eng ka ga Tshidiso le Oarabile? (2)
- [25]**

PALOGOTLHE YA KARALO YA C: 25
PALOGOTLHE YA TLHATLHOBO: 80